

Sant Martí Vell, 125 anys de la seva recuperació

El temple romànic ha estat capella universitària, magatzem, caserna i fins i tot presó de la ciutat

JORDI CURCÓ

Lleida

La festa de Sant Martí, antic patró del barri de Jaume I, es va celebrar ahir. En aquesta diada cal fer memòria històrica i prendre com a punt de referència l'església romànica de Sant Martí, el "Vell", com és coneguda i anomenada pels lleidatans.

Un petit temple romànic al costat del que ens queda de l'antiga muralla de la ciutat i porta d'accés cap al turó de la Seu Vella, que els lleidatans edificaren en honor d'aquest sant a les acaballes del S. XII. No hi ha documents que ens assenyalin la data exacta de la seva fundació i construcció, si bé en l'anomenat "Ordinatio Ecclesiae Ilerdensis" del 1186 conservat a l'Arxiu Capítular, hi consta ja la seva existència.

Sant Martí Vell ha patit molt al llarg de la seva llarga i dilatada història, passant de la magnificència dels actes acadèmics i religiosos de quan feia funcions de capella de l'Estudi General, a l'oblit durant els anys en que fou utilitzada com a caserna i parc militar, d'aquí ve el nom del veí Carrer del Parc. També fou emprada com a magatzem i fins i tot presó, substituint des de l'any 1816 en aquets funcions a "la Morra" de la Paeria: "L'han tancat a Sant Martí...!", deien els lleidatans quan s'assabentaven que algú havia estat empresonat. Un molt conegut romanç esdevingut cançó popular, ens en fa memòria:

"A la ciutat de Lleida,
n'hi ha una presó,
de presos mai n'hi manquen,
petita, bonica,
prou n'hi porta el baró,
lireta, liró..."

El bisbe Josep Meseguer, nascut un 11 de novembre dia de Sant Martí de 1843 a Vallibona (Castelló de la Plana), que arribà a Lleida el 19 d'abril de 1890, va veure la necessitat de reconduir les funcions de Sant Martí Vell retornar-li l'ús pel qual s'havia construït i al poc temps d'haver pres possessió de la diòcesi, va iniciar els primers

FOTO: Jordi Curcó / Imatge de l'església vella de Sant Martí, al Casc Antic de Lleida

passos per retornar Sant Martí a l'Església. Així, el 29 de desembre de 1890, va presentar la primera petició a l'Estat, que finalment va reconèixer el dret de propietat de l'Església sobre Sant Martí, per R.O. de 9 de juliol de 1892 i el 28 de setembre d'aquell mateix anys en prengué possessió.

Meseguer, encomanà tot seguit a l'arquitecte Celestí Campmany, autor d'edificis tant emblemàtics a Lleida com el Palau de la Diputació, el Seminari Diocesà o l'església de

Sant Joan; les obres de restauració del petit temple romànic. Finalment l'1 de febrer de 1893, fa 125 anys, vigília de la festa de la Candelera coincidint amb la data en que antigament s'elegia el rector de la Universitat en la que era aleshores capella universitària; el bisbe Meseguer procedí a inaugurar i beneir el restaurat temple, restituint el culte i recuperant així els seus usos parroquials.

Tot i això, com sembla ser que les obres de restauració encara no

estaven acabades del tot, la consagració del temple tingué lloc mes endavant, en la festa de la Santíssima Trinitat.

En aquella mateixa diada van ser col·locades en els finestrals de l'espandanya i beneïdes les tres campanes, que salvades de la Guerra Civil, encara avui podem contemplar. La més gran, dedicada a Sant Domènec; la mitjana a Santa Maria i la petita a Sant Martí.

De tot plegat en fa 125 anys. Calia fer-ne memòria, oi?

"Per Sant Martí, mata el porc i enceta el vi"

Ahir 11 de novembre es va celebrar la festa de Sant Martí, considerada en el calendari festiu popular de casa nostra, com una diada assenyalada dins del Cicle de Festes de Tardor. Festa en la que es fa memòria d'aquest sant d'origen hongarès, que morí l'any 397 (en farà enguany ni més niu menys que 1.621 anys de la seva mort) essent bisbe de Tours, després d'haver estat soldat i monjo. De la seva vida militar és molt popular el seu gest quan muntat a cavall ensopegà un pobre mig nu i gelat de fred, que sembla ser era el mateix Jesucrist que va voler provar la caritat del sant. Martí tallà amb l'espasa la mitat de la seva capa i li donà, per a que pogués tapar-se. La llegenda explica que en aquell moment un raig de sol il·luminà el pobre i el sant, temperant el fred, d'aquí bé l'anomenat "estiuet de Sant Martí"; una petita bonança amb sol inclòs que tot els anys acut fidel l'11 de novembre. El soldat Martí esdevindrà amb el temps patró dels homes d'armes i cavallers, molt especialment dels arque, arma a la qual pertanyia. D'aquí bé també el nom d'Arc de Sant Martí a l'Arc Iris que apareix en el cel quan plou i un raig de sol travessa els núvols, com recordant-nos l'escena del pobre i la capa del sant. Venerat a molt indrets d'Europa, també ho és a casa nostra on l'11 de novembre se celebra Festa Major en el seu honor a mes de 60 poblacions d'arreu de Catalunya. A les nostres comarques Aubert, Bescaran, Gaussac, Sant Martí de Maldà, Sant Martí de Riucorb i Sant Martí de Canals (que porten fins i tot el seu nom) també es Festa Major a Tàrragona i Els Alamús, a més a més de celebrar-se la festa de la Perdiu. Tal dia com ahir, s'iniciava en els nostres pobles la matança del porc, d'aquí també la dita "a cada porc li arriba el seu Sant Martí". Alhora que era costum de provar el primer vi de la verema.